

Oheň(bez)naděje 2024

Projektu Československé obce legionářské nazvaného Oheň(bez)naděje se účastní děti základních škol, které převážně symbolický oheň z Ležáků do polského Chelмна nad Nerem. Připomínají tak tragický osud 11 ležáckých dětí, které byly v nacistickém vyhlazovacím táboře Kulmhof (dnes Chelмно nad Nerem) zavražděny ve zplynovacích vozech. Letošní už 14. ročník Ohně(bez)naděje, který zaštitil hejtman Pardubického kraje Martin Netolický, byl zahájen 23. června 2024, během tradiční piety připomínající vypálení této osady nacisty. A oheň v lucerničkách zapálil žákům prezident České republiky Petr Pavel společně s předsedou ČsOL Pavlem Budinským.

Po slavnostním zahájení pokračoval čtyřdenní program v Pardubicích. V pondělí v devět hodin dopoledne proběhla na mostě v Rosicích pieta známá jako „194 růží“. Žáci spolu s potomky obětí popravených během heydrichiády vhažovali do Labe bílé růže za 194 osob zastřelených na bývalém popravišti. Bílou růží poslala po proudu například Martina Stará (příbuzná Táni Hladěnové), Lenka Pěchová (příbuzná Boženy Hovorové), Ivan Pištora (vnuk Antonína Pištory), Lukáš Sviták (pravnuke Adolfa Švadlenky), žáci a učitelé ze základních škol ze Včelákova a Skutče a členové Klubu pardubických seniorů.

Poté pokračoval program v lesoparku Jiřího Potůčka v Trnové. Během piety položili přítomní hosté květiny k pomníku radiotelegrafisty výsadku Silver A – Jiřího Potůčka. Ve svých projevech připomněli význam výsadku Silver A a současně úlohu samotného Potůčka v plnění zadaných úkolů. Jiří Potůček se narodil před 105 lety, zemřel rukou českého protektorátního četníka ve věku nedožitých 23 let.

Program dále pokračoval v centru Pardubic v kostele Českobratrské církve evangelické. Hodinové pásmo doprovázel Chlapecký pěvecký sbor Bonifantes a jeho zpěv v doprovodu piana uchvátil veškeré osazenstvo kostela. Po krátkém přivítání evangelickou farářkou Hankou Ducho vystoupila redaktorka ČRo Šárka Kuchtová s příběhem pardubické rodiny Hovorových, u kterých se na počátku roku 1942 Jiří Potůček skrýval.

Během heydrichiády byla rodina prozrazena a musela žít v ilegalitě. Maminku Boženu Hovorovou nakonec nacisté zatkli a popravili 2. července 1942, ve stejný den, kdy byl na druhé straně Pardubic zastřelen Jiří Potůček. Nacisté hledali i syna Boženy Hovorové, sedmadvacetiletého Františka, který se za heydrichiády ukryl ve vesnici Brambory nedaleko Čáslavi. Odvážná rodina rolníka Míče ho skrývala tři roky, až do konce války v květnu 1945.

Mezi hosty v evangelickém kostele byli i potomci rodiny Míčů. Iva Míčová vyhověla prosbě organizátorů, předstoupila před posluchače a vyprávěla rodinný příběh tak, jak jim ho vyprávěla prarodiče. Detailně popsala místo v domě, kde se František Hovora ukrýval, a vyprávěla drobné příběhy, které se během jeho tříletého pobytu staly. Iva Míčová sklídila zasloužený potlesk.

Po hudební vsuvce vystoupila farářka Hana Ducho s rozvahou nazvanou Nebýt lhostejní! S jejím dovolením jsme část rozmluvy přepsali:

"Opakem lásky není nenávisť, je to lhostejnost.

Opakem krásy není ošklivost, je to lhostejnost.

Opakem víry není kacířství, je to lhostejnost.

A opakem života není smrt, ale neschopnost rozlišovat mezi životem a smrtí.

Tato slova napsal Elie Wiesel - židovský spisovatel, dramatik, filozof, náboženský myslitel, nositel Nobelovy ceny za mír. Jako dítě byl s celou rodinou odvezen do koncentračního tábora do Osvětimi. Všichni jeho blízcí tam zemřeli. Přežil pouze on a jeho dvě sestry. Elie Wiesel jako první použil termín holokaust pro označení genocidy židů za 2. světové války.

Slovo ‚holokaust‘ pochází z řečtiny a původně mělo širší význam. Používalo se pro zápalnou oběť (zvíře, které je spáleno jako oběť bohu). V přeneseném významu slovo holokaust znamená jednoduše ‚zničení ohněm‘ nebo ‚úplné zničení‘. Česky celopal. My jsme se tady sešli, abychom uctili památku obětí mužů, žen a dětí z osady Ležáky, která byla cele zničena ohněm.

Chceme si připomenout a prožít, jak nesmyslných zlých činů jsme byli a stále jsme my lidé schopni. A taky to, co může způsobit lidská lhostejnost. Totiž zlo nejsou jen agresori. Ale na zlu se podílíme i tam, kde jsme lhostejní. Když se nezajímáme o životy druhých, když přehlízíme, zlehčujeme jejich bolest, když si myslíme, že se nás netýká.

Skutečnost, že jste dnes tady, je velké gesto, které dosvědčuje, že vám není lhostejné utrpení druhých lidí v minulosti. Vy chcete poznat minulost – tu bolavou, vzít ji vážně, prožít ji, i když to není příjemné, a také si z ní vzít poučení, abychom podobné věci neopakovali. To, že jste tady, je také dobré znamení, že nebudete lhostejní pro to, co se děje teď, v současnosti, co teprve přijde.

Slyšeli jsme silný příběh o pomoci odbojářům za druhé světové války. Tihle lidé, kteří měli odvahu někoho ukrývat, mlčet, nevyzradit, riskovat, měli jednu úžasnou vlastnost – nebyli lhostejní. A to, co v tak hrozně době dokázali, bylo hrdinství.

Možná to sami tak vůbec nebrali, nejspíš si neřekli, musím se zachovat jako hrdina. Možná vůbec netušili, že jsou právě hrdinové. A taky se o nich pak nikde nepsalo a jejich činy nikdo neopěvoval, nic za to nedostali.

Byli to obyčejní lidé a pomoc bližním jim prostě dávala smysl. Jistě měli strach, ale nenechali se jím spoutat a nedovolili, aby za ně strach rozhodoval. Jejich hrdinství začalo tím, že nebyli lhostejní, nemysleli jen na sebe, ale mysleli se zájmem a láskou na ty, kteří potřebovali pomoc.

Byla jsem požádána, abych dnes zkusila zformulovat nějaký impuls z příběhů druhé světové války pro současnost a budoucnost. Tak tím impulsem je: Nebudme lhostejní!

Tato pietní akce nese název Oheň(bez)naděje. V Ležákách tehdy neměli naději na přežití. Je mi smutno z toho, že i dneska jsou na světě místa, kde není naděje, protože jsou mařeny lidské životy, jsou ničeny ohněm zloby a agrese. Ale bez naděje nepřežijeme. Když přestaneme snít, doufat, o dobrém světě, o dobrém místě pro život, tak to můžeme zabalit. Potřebujeme naději jako jakousi kotvu, která nás táhne dopředu. Která nám pomáhá vidět v životě smysl a jeho dobré směřování.

Přeji nám, abychom nebyli lhostejní, abychom měli odvahu k lásce, která se zajímá o druhého, jestli nepotřebuje pomoc. Abychom měli cit pro krásu, nechávali se krásou ovlivňovat, zkrásňovat a sami tvořili krásné věci. Abychom měli víru a naději, že život má smysl, i když to něco stojí a občas bolí. A abychom vždycky stáli na straně života."

Program druhého dne Ohně(bez)naděje jsme zakončili ve sklepení objektu Zámeček Pardubičky – Larischova vila. Zde opět vystoupil pěvecký sbor Bonifantes pod vedením dirigenta Jana Míška. Hudba vytvořila slavnostní atmosféru provázející vernisáž výstavy soch Olbrama Zoubka, které budou dlouhodobě umístěné právě ve sklepení vily. Sousoší sedmi soch nese název Zastřelení, a protože se vernisáže zúčastnila i rodina Olbrama Zoubka, pronesla dcera Eva Zoubková pár slov o vzniku tohoto díla:

„V roce 1956 se otec účastnil mezinárodní soutěže na památník koncentračního tábora Osvětim. Vytvořil návrh s pěti menhiry s reliéfy Zastřeleného, Zadušeného, Rozštípnutého, Hladovějícího a Utrápené ženy. Tento návrh se nám dochoval jen na černobílé fotografii, ale myšlenka se o 2 roky

později (1958) přetavila do sochy Zastřeleného. V sedmdesátých letech koupila tuto sochu Středočeská galerie (dnešní GASK). V roce 1976–77 otec myšlenku dále rozvinul, sochu opět zaformoval, „zraňoval“ ji a vytvářel tak sochy, na kterých postupně ubývá hmota. Nazval je Oběti. Výdusky týchž soch jsou také umístěny ve sklepení litomyšlského zámku, kde se nachází nejcennější část otcova díla, více než 90 soch, které daroval městu Litomyšl. V roce 2002 zopakoval tento námět s ubývající postavou na Pomník obětem komunismu na pražském Petříně. Jen socha je konkrétnější mužská postava, představuje MUKLA (muže určeného k likvidaci). Nápad umístit sochy na schodiště vychází z instalace Obětí ve sklepení v Litomyšli. Pro naši rodinu je velkou poctou, že můžeme vystavit sousoší nazvané Zastřelení také zde, v Larischově vile.“

Třetí den Ohně(bez)naděje, tedy v úterý ráno, jsme vyrazili k Červenému Kostelci po stopách radiotelegrafisty Silver A Jiřího Potůčka. Nejdříve jsme zastavili v Bohdašíně před někdejší školou, z níž Jiří Potůček naposledy vysílal. Naproti škole stojí památník obětem nacismu, kde je uložena prst z popraviště u Zámečku v Pardubičkách. Po pietě jsme se pěšky přesunuli na protější kopec na Končiny, kde se v domě rodiny Burdychových Jiří Potůček naposledy ukryl a odkud po prozrazení prchal na Pardubicko. Doufal, že zde nalezne pomoc známých. Po krátkém popisu událostí jsme sešli dolů k lesu, kde je památník obětem 2. světové války, jmenovitě Antonínu Burdychovi st., Antonínu Burdychovi ml., Josefě Burdychové, Miladě Burdychové a Františku Jirouškovi. Tam dětem poutavě vyprávěla příběh Jiřího Potůčka a rodiny Burdychových Šárka Kuchtová. Po cestě do místa ubytování v kempu Rozkoš jsme ještě jako doplňkový program navštívili státní zámek Náchod a Babiččino údolí.

Čtvrtý den Ohně(bez)naděje jsme vyrazili na dlouhou cestu do Lodže, kam byly odvečeny v roce 1942 také děti z Ležáků. Navštívili jsme železniční stanici Radegast, do které přijížděly transporty židů z celé Evropy a byly dále rozřazovány do různých koncentračních a vyhlazovacích táborů. Po pietě a prohlídce muzea jsme vyrazili na cestu do Chelмна nad Nerem, kde byl během války zřízen nacistický vyhlazovací tábor. Zde bylo pravděpodobně usmrceno výfukovými plyny ve speciálně upravených vozech 11 ležáckých a 82 lidických dětí. Navštívili jsme tamní muzeum, které dokumentuje bestialitu nacistického vraždění, a pokračovali do nedalekého Lesa Rzuchówského. Na tomto velkém lesním pohřebišti jsme došli až k památníku, který připomíná zavraždění dětí z Ležáků a Lidic. Položili jsme k němu lucerničky s ohněm zažehnutým před čtyřmi dny v Ležákách a vyslechli jsme si vyprávění polského průvodce.... byli jsme u konce své cesty a mnozí těžko skrývali dojetí. Společně jsme zazpívali Českou hymnu – tak jako při každé pietě během našeho putování s Ohněm(bez)naděje.

Na projektu se výraznou měrou podílelo Ministerstvo obrany ČR, Ředitel KVV Pardubice Petr Holý, starosta Městského obvodu Pardubice 7 Jan Rejda, farářka Hana Ducho, Šárka Kuchtová z Českého rozhlasu, dirigent Jan Míšek a Chlapecký pěvecký sbor Bonifantes, členové jednot ČsOL Chrudim a Hradec Králové.

napsala: Šárka Kuchtová

foto: Radek Pavlík